

Kaip vyrą ir moterį sukūrė juos

Turėti ar būti...

Birutė OBELENIENĖ

Šis tekstas vienus galbūt papiktins, o kitus, labai tikiuosi, sulaukys nuo pernelyg skuboto sprendimo. Jo pavadinimas „Turėti ar būti“ neoriginalus – taip pavadinta viena filosofo ir psichologo Ericho Frommo knyga. Tačiau toks pavadinimas, labiau nei bet kuris kitas, atskleidžia pasirinkimo, kurį vyras ir moteris, prieš peržengdami dirbtino apvaisinimo klinikų slenkstį, turėtų padaryti, esmę.

Apie meilę ir norą turėti savo vaikelį, arba ką turėti ir kaip būti

Iki šiol žmogaus rankomis sukurta daugybė dalykų, kurie pakeitė mūsų gyvenimą iš esmės, tačiau šiame sąrašė nėra gyvybės. Žmogui nepavyko sukurti nė menkiausios vienaląstės gyvybės formos. Tai, kad medikai sujungia dvi lytines ląsteles, nėra naujos gyvybės kūrimas: jie tik sudaro sąlygas susitikti dviem lytinėms ląstelėms, kurios nuo žmogaus gyvybės atsiradimo Žemėje pradžios turi savyje potencialą (tikrai ne žmogaus duotą) susijungti į naują organizmą. Tačiau šitos dirbtinai sukurtos sąlygos turi lemiamą reikšmę renkantis „turėti ar būti“. Šį apvaisinimo būdą galime pavadinti pagalbinu arba asistavimu pastojant. Nuo to esmė nesikeičia – sukuriamos dirbtinės sąlygos, nes apvaisinimas vyksta laboratorijoje, o pastojama (kalbant labai tiesmukai) nuo mediko rankos.

Taigi žmogus nesukuria gyvybės ne tik laboratorijoje. Gyvybės nesukuria ir tėvai, natūraliu būdu pradėdami kūdikį. Tėvai perduoda gyvybę savo vaikams. Tačiau norint iš esmės suvokti šio perdavimo aplinkybių reikšmę ir tai, kodėl svarbu, kad tėvai a s m e n i š k a i, o ne per tarpininkus perduotų gyvybę savo kūdikiui, būtina išsivaduoti iš biologinio lygmens. Būtina prisiminti, kad žmogus – ne vien tik kūniška, bet ir dvasinė būtybė ir kad šios dvi dalys žmoguje neveikia atskirai, bet yra suvienytos ir sudaro visiškai naują žmogišką prigimtį. Žmogus yra kūniškas asmuo, jo gyvenime kūniškumas turi tiesioginį poveikį jo dvasinei prigimčiai ir atvirksčiai. Gyvulio, skirtingai nei žmogaus, niekada nevadiname asmeniu. Tik žmogus sugeba mylėti – tai pagrindinė savybė, iš esmės skirianti žmogų nuo gyvulio. Gyvūnai ir gyvuliai gali turėti meilės raiškai būdingas savybes, tokias kaip švelnumą ar emocinį prierašumą, bet tai nėra meilės esmė, o tik jos raiškos dalis. Meilė pirmiausia yra santykis tarp dviejų žmonių – ne tarp gyvulio ir žmogaus, bet tarp dviejų asmenų. Galbūt kas nors mano, kad *myli* savo augintinį ar gėles, gal kas nors *myli maistą*, kaip teigiama vieno parduotuvių tinklo reklamoje. Gyvūnas, augalas ir maistas yra mėgstami, o žmogus – mylimas. Meilė yra netipiškas santykis su kitu žmogumi, per kurį daugiau gaunama ne imant, bet duodant. Meilės augimas ir stiprėjimas proporcingas at(s)idavimui. Egoizmas, kuris dažniausiai santykiuose reiškiasi pavydu, kaip indikatorius parodo, kokia meilė yra tarp žmonių. Jei norima savintis kitą asmenį, turėti jį sau, tokia meilė arba labai nebrandi, vaikiška, arba jos iš viso nėra. Egoistas myli tik save, bet tai nereiškia, kad jam lemta visada tokiam būti. Mylėti reikia mokytis, nes, kaip sakoma, meilė yra ne „duota“, bet „užduota“. Štai kodėl meilė yra glaudžiai susijusi su gyvybės perdavimu, nes nėra nieko lengviau mylėti kaip savo vaiką. Iš kitos pusės, noras turėti vaiką taip pat gimsta iš meilės, nes jai būdinga ne apsiriboti

dviem mylinčiais asmenims, bet daugėti. Meilės daugėja tik kartu su asmeniu, t. y. meilė gali būti perduodama tik asmens asmeniui. Negana to, iš santykio tarp sutuoktinių atsiranda ir santykis su vaiku.

Santykis su vaiku atskleidžia, kokia yra sutuoktinių meilė – trokštanti *turėti* ar trokštanti *būti*. Kai sutuoktiniai vienas kitam yra dovana, kai kūdikis ateina į šį pasaulį iš besąlygiško sutuoktinių dovanojimosi, jis ir priimamas kaip dovana. Tačiau nenorimas, neplanuotas, nelauktas kūdikis atskleidžia vartojimo santykį tarp jo tėvų, kai noras turėti kitą sau, savo patogumui, savo malonumui yra stipresnis už norą b ū t i žmogumi, t. y. už norą besąlygiškai mylėti. Taip mylėti geba tik žmogus ir tik tokia meilė jį padaro žmogumi, sukurtu pagal *Dievo paveikslą ir panašumą*.

Žmogus daug kuo skiriasi nuo gyvulio. Bet labiausiai, kaip minėta, tuo, kad yra pašauktas ir geba mylėti. Visa žmonija yra vaikai ir tėvai. Tik tarp žmonių vaikų ir tėvų santykis išlieka iki mirties. Tik tarp žmonių yra mama, tėtis, močiutė, senelis, sūnus, dukra ir ypatinga, iki mirties trunkanti meilė. Todėl ir žmogaus atėjimas į šį pasaulį turi būti kitoks nei gyvulio. Jis turi būti autentiškai žmogiškas, t. y. žmogaus gyvybė turi būti perduodama tėvų asmeniškai savo vaikui; tai ne tik tėvų lytinių ląstelių susijungimas, bet visas gyvybės perdavimo kontekstas, apimantis ir meilę tarp sutuoktinių, ir atvirą gyvybei santuokinį aktą. Sakysit, o kaip tie, kurie pradeda vaikus ne iš meilės, o iš gyvuliško poreikio nuraminti aistras ir paskui palieka gimusius, skandina kaip šunyčius ar kitaip nudaigoja? Deja, tikrovė baisi, tačiau blogais pavyzdžiais negalima pateisinti savo nemoralinių sprendimų.

Noras turėti savo vaiką, be abejonės, kyla iš meilės. Šis noras labai geras ir žmogiškai suprantamas. Tačiau, prieš praveriant IVF (apvaisinimo mėgintuvėlyje) klinikų duris, reikėtų savęs paklausti: ar šis noras kyla iš meilės sau, ar iš meilės savo vaikui? Ar aš noriu turėti vaiką dėl savęs paties, kad realizuočiau save kaip tėvą ar motiną, dėl savo įvaizdžio visuomenėje, dėl begalinio noro rūpintis mažesniu? Ar noriu turėti vaiką dėl jo paties? Ar noriu, kad jo gyvenimas būtų gražus ir laimingas? Jei aš noriu turėti vaiką dėl jo paties, iš meilės jam, dar negimusiam, ar iš meilės rizikuosiu jo sveikata ir gyvenimu (nes dirbtinis apvaisinimas – vis dar eksperimentas, vis dažniau atskleidžiami apsigimimai ir šalutinis poveikis)? Ar iš meilės jam galės žūti keliasdešimt jo brolių ir seserų (nesvarbu, kad dar embrionai, bet tai jau žmogiška gyvybė)? Greičiausiai ne. Labai sunkų, kančių ir skausmo kelią nuo mažylio pradėjimo dirbtinio apvaisinimo klinikoje iki jo gimimo pasiryžtama nueiti dažniausiai ne iš meilės savo kūdikiui, bet iš meilės sau. Ne iš noro *būti*, bet iš noro *turėti*, turėti kūdikį bet kokia kaina – savo kančių, savo pinigų ir pradėtų gyvybių žūtis, kuri neišvengiama šiame pasirinkime.

„Svetimas kūnas manyje“, arba veisiami tik gyvuliai

Prieš kelerius metus kalbėjausi su jauna ištekėjusia moterimi, negalinčia susilaukti vaikų. Priežastis nekasdieniška: jos vyras serga vėžiu ir po gydymo kurso tapo visiškai sterilus. Moteris pati yra gydytoja, o jos pasakojimas atskleidė visai nebūdingą šiandieniams medikams ir ypač dirbtinio apvaisinimo šalininkams požiūrį į kūdikio pradėjimą: „Kai sužinoję bevaikystės priežastį artimieji ir kolegos patarinėjo rinktis dirbtinį apvaisinimą donorinėmis ląstelėmis, mane nupurtė vien nuo tokios minties. Medicinos įstaigoje surinktos donorinės lytinės ląstelės, perkeltos į mano kūną mediko ranka, netaps medicininiu preparatu, kuris pašalins bevaikystę. Jos yra svetimo, man visiškai nepažįstamo vyro kūno dalis, turinti visą jo ir jo giminės genetinę informaciją. Tai svetimas

kūnas manyje. Man tai tolygu neištikimybei. Iš kitos pusės, jeigu ir ryžčiausi tokiam veiksmui, gimusio vaiko atžvilgiu mes būtume nevienodi: aš – biologinė mama, bet mano vyras nuo to netaps biologiniu tėvu. Aš labai myliu savo vyrą. Todėl dėl šių abiejų priežasčių aš niekada nesutiksiu su dirbtiniu apvaisinimu.“ Kiek patylėjusi, moteris pridūrė: „Yra ir dar kai kas... Man tai primena veterinariją, bet ne mediciną. Nesvarbu, kad gražiai lotyniškai pavadinta – „inseminacija“. Ji į mediciną ir buvo perkelta iš gyvulininkystės. Tačiau veisiami tik gyvuliai, bet ne žmonės“